

2019

Jaarverslag van de Zoogdierverseniging

De Zoogdierverseniging brengt mensen bijeen die kennis verzamelen, ontwikkelen en uitdragen met als doel de bescherming van inheemse zoogdieren en hun leefgebieden. De Zoogdierverseniging voert in opdracht diverse onderzoeks- en advieswerkzaamheden uit met betrekking tot wilde zoogdieren in Nederland. Dit is het jaarverslag over 2019 van de Zoogdierverseniging.



Voorwoord

Terugkijkend op 2019 overheerst gepaste trots op de prestatie die de vele leden en vrijwilligers samen met onze medewerkers hebben geleverd. Er zijn weer duizenden waarnemingen verricht. We zijn meer dan ooit in de media aanwezig geweest. Zoogdier en de website zijn vernieuwd. We hebben meerdere (landelijke) kennis- en themadagen georganiseerd, tal van relevante projecten uitgevoerd en adviezen uitgebracht en het initiatief genomen om de Europese zoogdierbescherming op een hoger plan te krijgen.

Na een brede discussie binnen de vereniging heeft de ALV vastgesteld hoe wij tegen de bescherming van zoogdieren aankijken. Dit helpt ons om een nog duidelijker profiel in te nemen in de maatschappij. Ook is binnen de vereniging dit jaar stevig gediscussieerd over de invulling van ons exotenstandpunt. We zijn er

trots op dat we bij verschillen van inzicht de dialoog opzoeken.

In het jaar 2019 zijn er ook voor het eerst in meer dan anderhalve eeuw wolven in ons land geboren. Het is fantastisch om dit mee te maken en vanuit de vereniging doen we ons uiterste best om ervoor te zorgen dat de wolf zijn rol in onze natuur weer kan oppakken. Er zijn immers ook mensen die de wolf liever zien gaan dan komen.

Dat we met de Zoogdierverseniging door deze mooie periode gaan geeft vertrouwen voor de toekomst.

*Jan Buys, voorzitter Zoogdierverseniging
Piet Bergers, directeur Zoogdierverseniging*

Jaaroverzicht 2019

Onze activiteiten

voorbeelden:

Zeezoogdierdagen, 22-24/2

Mollentelling, 2-3/3

Vleermuistuintelling, 25-26/5 en 24-25/8

Friese Natuurdag, 7/9

Egelweekend, 21-22/9

Zoogdierdag, 23/3

Jaar van de Egel!

voorbeelden:



'Hallo egel!'
een vrolijk prenten-
boek voor peuters en
kleuters



Tuinen zijn weer
bereikbaar gemaakt door
egelsnelwegen!



Egeldag op
16 november



Onderzoek naar het
gevaar van robotmaaiers
voor egels

Wekelijks nieuws op
www.naturetoday.com

> zie voorbeelden op p.4

NATURE
TODAY

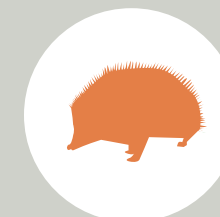
Onze 7.803 waarnemers
hebben veel bereikt:



5.331
routes/
objecten/
locaties/
onderzocht



20.866
kilometerhokken
met zoogdier-
waarnemingen*



83
verschillende
zoogdiersoorten
doorgegeven

*losse waarnemingen en Netwerk Ecologische Monitoring

Onze vereniging,
een dynamische gemeenschap met
1582 leden en
14 werkgroepen

werkgroepen:
> zie ook p.9 -11

Calutra

KNNV Delfland

Noord-Hollandse Zoogdier Studiegroep (NOZOS)

Werkgroep Boomarter Nederland

Veldwerkgroep

Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN)

Vleermuiswerkgroep Noord-Holland

Werkgroep Kleine Marterachtigen

Vleermuiswerkgroep Groningen

Werkgroep Zeezoogdieren

Egelwerkgroep Nederland

Zoogdierwerkgroep Zeeland

Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland

ZOUT

Zoogdieren in het nieuws

Deze berichten worden ook gepubliceerd op www.naturetoday.com

**NATURE
TODAY**



Dwergvleermuis blijft 'huis, tuin en keukenvleermuis'

05 september 2019 - In het weekend van 24 en 25 augustus vond de nazomerse vleermuistuintelling van 2019 plaats. Het was de tweede vleermuistuintelling ooit in Nederland, georganiseerd door Jaarrond Tuintelling en de Zoogdierverseniging. Zo'n 300 tuineigenaren deden weer mee en telden in totaal ruim 2600 vleermuizen: flink wat meer dan de 1907 vleermuizen bij de eerste tuintelling in mei 2019.

> [ga naar het verhaal op zoogdierverseniging.nl](http://ga.naarf.het.verhaal.op.zoogdierverseniging.nl)



Hittestress bij vleermuizen

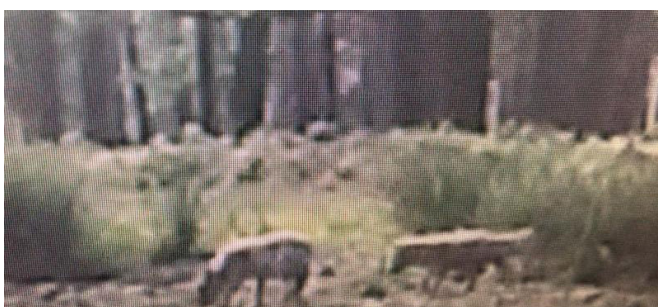
25 juli 2019 - Het is en wordt weer erg warm in Nederland. Zeker voor vleermuizen die in de spouwmuren of in daken aan zonzijdes van gebouwen leven. Wanneer vleermuizen binnen de spouwmuur of het dak niet naar een koelere plek kunnen verhuizen, dan zijn ze gedwongen om van gebouw te wisselen of buiten aan de muur te hangen. Help daarom vleermuizen met meer verkoelend water en groen in stad en dorp! > [ga naar het verhaal op zoogdierverseniging.nl](http://ga.naarf.het.verhaal.op.zoogdierverseniging.nl)



Verdwijnt de hermelijn uit Nederland?

28 november 2019 - Dit kleine roofdier is oer-Hollands, maar de soort lijkt stilletjes uit Nederland te verdwijnen. Voor een aantal provincies is dat aanleiding geweest om de hermelijn, maar ook andere kleine marterachtigen, van de vrijstellingslijst te halen. Een belangrijke stap, want voor de hermelijn is veel meer aandacht nodig.

> [ga naar het verhaal op zoogdierverseniging.nl](http://ga.naarf.het.verhaal.op.zoogdierverseniging.nl)



Filmbeelden bevestigen het: er zijn jonge wolven op de Veluwe

Bron: Provincie Gelderland

19 juni 2019 - Het wolvenpaar op de Noord-Veluwe heeft jongen. Video-beelden tonen drie jonge wolven op verkenning in de natuur. Deskundigen bevestigen dat het inderdaad gaat om wolven. Voor het eerst in twee eeuwen zijn er in Nederland weer wolven geboren in het wild.

> [ga naar het verhaal op zoogdierverseniging.nl](http://ga.naarf.het.verhaal.op.zoogdierverseniging.nl)



Record aantal egels tijdens Egelweekend 2019

26 september 2019 - Vorig weekend vond de tiende editie van het Egelweekend plaats tijdens het Jaar van de Egel. Tijdens dit weekend riepen de Zoogdierverseniging en Egelwerkgroep iedereen op om egelwaarnemingen door te geven, bijvoorbeeld uit eigen achtertuin of buurt. Deze waarnemingen dragen bij aan onderzoek naar de egel in Nederland. In totaal werden 2088 egels geteld. Een nieuw record voor het Egelweekend! > [ga naar het verhaal op zoogdierverseniging.nl](http://ga.naarf.het.verhaal.op.zoogdierverseniging.nl)



Eerste goudjakhals ooit in Drenthe waargenomen

06 december 2019 - Op 22 november 2019 is op een wildcamera in Drenthe een goudjakhals (*Canis aureus*) vastgelegd. Dit is de eerste waarneming van deze diersoort ooit in de provincie. Ook voor Nederland is het bijzonder: slechts twee keer eerder is dit neefje van de wolf in ons land vastgesteld. > [ga naar het verhaal op zoogdierverseniging.nl](http://ga.naarf.het.verhaal.op.zoogdierverseniging.nl)

Kennisverwerving en kennisverspreiding

De waarnemingen die onze vrijwilligers verzamelen in het veld dragen direct bij aan de bescherming van inheemse zoogdieren. Dankzij deze data is het mogelijk om gericht onderzoek te doen naar voorkomen, leefwijze en eventuele bedreigingen. De expertise die zo

wordt opgebouwd, deelt de Zoogdierverseniging graag met andere belanghebbenden, zoals overheden, adviesbureaus en terreinbeheerders. Bijvoorbeeld door cursussen en lezingen te geven, en natuurlijk door publicaties uit te brengen.

Drie voorbeelden:

Otter- en beverdag

Op 19 januari hebben CaLutra en ZOUT een otter- en beverdag georganiseerd in de Nieuwkoopse plassen. Tijdens deze dag werden 30 vrijwilligers geïnformeerd over het zoeken van sporen en kregen ze uitleg over het otter- en bevermeetnet. Utrecht stond centraal omdat de otters en bevers aan het uitbreiden zijn naar deze provincie. Om deze uitbreiding te kunnen monitoren zijn nieuwe vrijwilligers nodig. Er waren lezingen en in de middag werd het gebied doorzocht. Het zoeken op geschikte plekken had succes, er is één verse ottersprint gevonden. Het was een geslaagde dag. Een aantal vrijwilligers heeft meteen aangegeven zich te willen aanmelden voor het otter- en bevermeetnet.



Symposia

In 2019 zijn door de Zoogdierverseniging diverse symposia georganiseerd om kennis over bijzondere zoogdiersoorten te verspreiden. Op 20 september is een symposium georganiseerd over de (mogelijke) komst van goudjakhalzen naar Nederland. In de ochtend werd kennis over goudjakhalzen gedeeld middels verschillende presentaties, waaronder die van de Oostenrijkse goudjakhalsonderzoekster Jennifer Hatlauf. In de middag was een paneldiscussie waarvan de resultaten zijn beschreven in het winternummer van Zoogdier. Bij de internationale bijeenkomst van onderzoekers op het gebied van hamsters kwamen van 18 t/m 20 oktober onderzoekers uit heel Europa bijeen in Kerkrade. Tijdens dit hamstercongres is de laatste stand van zaken gedeeld over onderzoeken aan Europese hamsters.



Vleermuis Tuintellingen

Om mensen bewuster te maken van de natuur in hun eigen omgeving en om inzicht te krijgen over natuurwaarden in tuinen worden er jaarlijks tuintellingen georganiseerd. De meeste bekendheid hebben de televisie-evenementen. Van oorsprong waren deze tellingen vooral gericht op vogels en vlinders. In 2019 is dit uitgebreid met twee vleermuistuintellingen; in mei en september. Mensen werden gevraagd om bij het vallen van de avond in de tuin te gaan zitten en ze werden uitgedaagd om op basis van silhouetten en vlieggedrag zo goed mogelijk in te schatten welke vleermuizen in hun tuin rondvliegen.



Enkele opdrachtgevers:



Werkt voor provincies

provincie limburg



Bescherming

De Zoogdiervereniging mengt zich, gevraagd en ongevraagd, in maatschappelijke discussies. Bijvoorbeeld over de bever, de wolf en vleermuizen in de urbane omgeving. Onze zienswijze is altijd gebaseerd

op (eigen) onderzoek. Zo geven we zoogdiersoorten die in de verdrukking dreigen te komen een gefundeerde stem.

Drie voorbeelden:

Wolvenmonitoring Veluwe

In begin 2019 zijn voor het eerst aanwijzingen gevonden dat een wolvenpaar zich gevestigd heeft op de Veluwe. In de zomer werd duidelijk dat voor her eerst in bijna twee eeuwen weer wolvenwelpen zijn geboren op de Veluwe. Om de wolven een zo goed mogelijke start te geven hebben de Zoogdiervereniging en de Provincie Gelderland verschillende bijeenkomsten gehad met terreinbeheerders over de omgang met wolven. Dit heeft op verschillende plekken geleid tot kleine aanpassingen waardoor recreanten werden geweerd uit het kerngebied van de wolven. Ook is het natuurtoezicht geïntensiveerd.



Staat van Instandhouding van zoogdieren in Gelderland

De Provincie Gelderland heeft de Zoogdiervereniging gevraagd om de Staat van Instandhouding (de 'gezondheid') voor elf soorten zoogdieren in kaart te brengen. Per soort is informatie gegeven over populatieontwikkeling, verspreiding, kwaliteit leefgebied en toekomstperspectief. Boommarter en waterspitsmuis scoren gunstig. De zeven beschouwde vleermuissoorten scoren ongunstig of hebben onvoldoende gegevens om uitspraken te kunnen doen. In het rapport is per soort een advies gegeven aan de provincie voor de beoordeling van ontheffingsaanvragen, een beleidsadvies voor inrichtingsmaatregelen en een advies over het verkrijgen van voldoende data. Dit project is een voorbeeld voor andere provincies die ook de Staat van Instandhouding in beeld willen brengen.



Eikelmuisen Bemelerberg

De eikelmuis kwam in 2017 nog maar in één bos voor in Zuid-Limburg, terwijl het hier vroeger algemeen voorkwam. De Zoogdiervereniging doet sinds 2009 onderzoek naar de eikelmuis, maar er is nog veel onbekend over voedsel, overleving en verblijfplaatsen. In 2018 zijn eikelmuisen uitgezet in een nieuw gebied: de Bemelerberg. In 2019 zijn door ons, met geld van het Elisabeth Strouvenfonds, Wereld Natuur Fonds, Provincie Limburg en het Van der Hucht de Beukelaarfonds diverse projecten uitgevoerd. Op de Bemelerberg zijn heggen en voedselbomen geplant, rommelhoekjes gecreëerd en eikelmuisnestkasten opgehangen. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar het voedselweb, gemonitord met inloopvallen en is contact gelegd met onderzoekers in Duitsland.



Enkele opdrachtgevers:

Beïnvloeding en creëren draagvlak

Maatschappelijk draagvlak voor de bescherming van de natuur is niet vanzelfsprekend. Natuurorganisaties, waaronder de Zoogdierverseniging, moeten zich dan ook continue inzetten om het belang van een gezonde natuur onder de aandacht te brengen. Dit doen we niet alleen door

het gesprek aan te gaan met besluitvormende partijen, maar ook door de allerkleinsten te vertellen over die prachtige zoogdieren op publieksactiviteiten.

Drie voorbeelden:

Natuurinclusief Bouwen Award

Voor de nieuwe **Award Natuurinclusief Bouwen en Ontwerpen** hebben de Zoogdierverseniging en Vogelbescherming Nederland de meest inspirerende natuurinclusieve bouw-, verbouw- en renovatieprojecten van Nederland gezocht. Dit waren Happy Days in Zoetermeer, Triodos De Reehorst in Zeist en Genderdal in Eindhoven. Happy Days won in de categorie herinrichting en ontwerp. Flora, fauna en wonen komen hier samen in een bijzonder, **natuurinclusief** ontwerp. De woonomgeving is autovrij gehouden en het groene landschap slingert tussen de verkaveling door. Door in de omgevingsanalyse de te onderscheiden 'sub-ecosystemen' als uitgangspunt te nemen was bekend waar vleermuizen voorkwamen en kon hun habitat uitgebreid en verbeterd worden door voedsel te bieden en verblijfplaatsen in de woningen te integreren.



Beschermingsstandpunten

In 2019 is het proces van twee jaar afgerond waarbij bestuur, medewerkers, enkele leden en werkgroepen van de vereniging betrokken waren. Het resultaat hiervan was een basisdocument dat aan alle leden is voorgelegd. Na verwerking van de binnengekomen opmerkingen en suggesties heeft de ALV dit document vastgesteld. We leggen hierin uit hoe we aankijken tegen duurzame populaties, leefgebieden, individuele dieren en exoten. Ook wordt aandacht besteed aan hoe we onze doelen via onze strategie en organisatie willen realiseren. Om onze beschermingsstandpunten na te lezen, klik [hier](#).



Persvoorlichting

Meer dan ooit was de Zoogdierverseniging in de media. We worden steeds beter gevonden door journalisten of zoeken wij ze bewust op. Via de media hebben we de kans om met een groot bereik een aantal kernboodschappen over te brengen. Er was in 2019 veel aandacht bij journalisten over de terugkeer van de wolf, maar ook de komst van goudjakhals en de tel-evenementen als de vleermuistuintelling, mollenweekend en egelweekend konden rekenen op veel belangstelling. Hiermee kregen we de kans om vleermuizen iets minder eng te maken en te laten zien dat vleermuizen en mollen ook nut voor ons en de natuur hebben, in plaats van dat ze bestreden moeten worden.



Enkele opdrachtgevers:

Provincie Noord-Brabant



provincie
Gelderland

B
12

Werkt voor provincies

Innovatie en methodiek ontwikkeling

Nieuwe technologische ontwikkelingen bieden kansen. Ze maken nieuwe vormen van monitoring mogelijk, methoden die betrouwbaarder zijn en kosteneffectief.

Zo zijn wij elk jaar opnieuw op zoek naar nieuwe manieren om kennis op te doen over zoogdieren en om deze te beschermen.

Drie voorbeelden

Werkwijze bever en baggeren

Voor Waterschap Rivierenland (WSRL) is een werkwijze opgesteld hoe ze het beste kunnen omgaan met de aanwezigheid van bevers en otters in gebieden waar gebaggerd moet worden. Voor de bever is vrij duidelijk welke handelingen uitgevoerd moeten en kunnen worden om schade aan de bevers zoveel als mogelijk te voorkomen. Bij de otter is dat veel minder duidelijk omdat de soort ook veel lastiger aan te tonen is. Het advies geeft voor de otter daarom meer in algemene termen hoe te handelen. Daarnaast wordt geadviseerd om de werkwijze na vijf jaar te evalueren en zo nodig bij te stellen.



Monitoring meervleermuis Rijntakken

Voor de provincie Gelderland is een monitoringsaanpak opgesteld voor monitoring van de meervleermuis in Natura 2000-gebied Rijntakken. In 2019 is deze aanpak getest op twee 'meetlocaties' met elk vijf meetpunten. Langs de IJssel is de meervleermuis op alle meetpunten waargenomen. Langs de Neder-Rijn was veel minder activiteit van meervleermuizen.

Er was een relatie tussen meervleermuis-activiteit en het tijdstip van meten. Het is dus belangrijk om de meetpunten steeds op hetzelfde tijdstip te bemonsteren. De gemeten activiteit bij de herhaalmeting was vergelijkbaar met die van de eerste meting. De resultaten van de pilot geven voldoende vertrouwen om deze monitoringsaanpak in 2020 uit te breiden tot een meetnet voor de meervleermuis in dit Natura 2000-gebied.



Toolbox Natuurinclusief Bouwen

De vraag naar nieuwe woningen is groot, de bestaande bebouwing moet verduurzaamd worden en dit alles voornamelijk binnen de begrenzing van bestaand bebouwd gebied. Hierdoor staan stadse vleermuizen en vogels onder druk. De toenemende aandacht voor het belang van een groene en gezonde leefomgeving voor mensen biedt kansen voor het verbeteren van het stedelijk leefgebied van deze soorten. Met www.bouwnatuurinclusief.nl heeft de Zoogdierverseniging met als partner Vogelbescherming Nederland een kennisplatform opgezet over natuurinclusief bouwen in de breedste zin van het woord.

De website is een toolbox voor architecten, projectontwikkelaars, woningcorporaties en gemeenten. Door het bieden van de juiste kennis en argumentatie willen we samen met deze partijen natuurinclusief bouwen het nieuwe normaal maken.



Enkele opdrachtgevers:



De werkgroepen

Onze vereniging bestaat uit bijna 1600 leden. Veel leden zijn actief binnen één of meer van de 14 bij de Zoogdiervereniging aangesloten werkgroepen. Werkgroepen waarbinnen vrijwilligers samenwerken aan een gezamenlijk doel. Zij vormen een bron van kennis, innovatie en inspiratie. In 2019 hebben de werkgroepen heel veel activiteiten ontplooid.

Noord-Hollandse Zoogdier Studiegroep (NOZOS)

Er zijn in 2019 verschillende activiteiten georganiseerd zoals de wintertellingen bij forten, ijskelders en bunkers. Ook zijn er zomertellingen van vleermuizen uitgevoerd in Alkmaar, Oostzaan en Uithoorn. Daarnaast zijn er excursies uitgevoerd tijdens de Nacht van de vleermuis. Verder is er met succes een handhavingsverzoek soortenbescherming gedaan en zijn aan IVN Alkmaar 30 muizenzoekkaarten gegeven voor het braakballen pluizen.

> [Lees hier meer over de activiteiten van de Noord-Hollandse Zoogdier Studiegroep.](#)

Egelwerkgroep Nederland

2019 was het Jaar van de Egel. Exact tien jaar na het laatste Jaar van de Egel in 2009. Tevens het eerste jaar dat de Egelwerkgroep actief is. Het jaar mocht officieel van start gaan tijdens de Zoogdierdag 2019. Tijdens dit jaar zijn verschillende projecten van start gegaan. Zo werd er nieuw leven geblazen in de E-teams, die doodgereden egels in kaart brengen. Ook werd veel succes geboekt met het nieuwe project 'Egelsnelweg', om tuinen open te stellen voor egels. En zoals ieder jaar werd ook dit jaar het Egel(tel)weekend georganiseerd. Het Egelweekend mocht dit jaar 10 kaarsjes uitblazen! Er werd massaal gehoor gegeven aan de oproep mee te tellen. Een recordaantal van 2088 egels werden geteld, zowel binnen als buiten de tuin. Een ander hoogtepunt uit het Jaar van de Egel 2019 waren de Egeldagen op 16 en 17 november 2019.

> [Lees hier meer over de activiteiten van de Egelwerkgroep Nederland.](#)

CaLutra

Zaterdag 6 april vond de CaLutra bever&otter-dag plaats in de Gelderse Poort. Met 60 deelnemers was de belangstelling groot. In de ochtend waren er lezingen over het belang van het verbinden van de otterpopulaties in oostelijk Duitsland en Nederland en de omgang met bevers. In de middag trokken we de Millingerwaard in, er zijn veel beversporen gevonden en door Michel Grobbe zijn op het einde van de wandeling zelfs ottersporen gevonden. In 2019 zijn veel verkeersslachtoffers onder de otters gevallen. Hierover zijn personen binnen het netwerk die bezig zijn met otter knelpunten aangeschreven en geïnterviewd. Deze inventarisatie heeft geleid tot een artikel wat in 2020 aangeboden zal worden ter publicatie.

> [Lees hier meer over de activiteiten van CaLutra.](#)

Veldwerkgroep

De veldwerkgroep heeft als doelstelling om kennis over zoogdieren en de methoden van onderzoek te delen en over te dragen, zowel in Nederland als in het buitenland. Dit doen we in hoofdzaak door het organiseren van veldwerkkampen. Ook in 2019 is er een veldwerkkamp in het buitenland georganiseerd, is er een opleidingskamp voor mistnetvangen en is er een muizenkamp in het najaar georganiseerd.

> [Lees hier meer over de activiteiten van de Veldwerkgroep.](#)

Natuurlijk Delfland

Per 1 september 2019 hebben we onze naam veranderd van KNNV afdeling Delfland naar Natuurlijk Delfland, maar nog steeds houden wij ons bezig met het bestuderen en promoten van zoogdieren in Delfland. We hebben braakballen geplozen en de schedels op naam gebracht die we van de Zoogdierenvereniging hebben gekregen. Ook hebben we ons verdiept in digitale vleermuisherkenning door middel van een cursus bij de Zoogdiervereniging.

De soort van de maand was in augustus de egel, hiervan hebben we een overweldigend aantal meldingen ontvangen (432), we hebben de activiteiten in het kader van deze maand van de egel verlengd.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Natuurlijk Delfland.](#)

Vleermuiswerkgroep Groningen

Met het invoeren van gegevens van de afgelopen 16 jaar is een eind gekomen aan het project om een provincie-brede inventarisatie te realiseren. In mei 2019 heeft de werkgroep 16750 vleermuiswaarnemingen, genoteerd vanaf 2002, ingevoerd in de NDFF, met dank aan de steun van de Provincie Groningen. De werkgroep gaat zich bezinnen op een nieuw inventarisatieproject. Er is afgelopen jaar helaas weer erg veel tijd besteed aan overleg en/of procedures om negatieve invloeden en ontwikkelingen voor vleermuizen binnen de perken te houden.

Verder zijn er zijn in 2019 12 excursies gehouden, waarvan 6 tijdens de Nacht van de Vleermuis. Bij de winterstellingen zijn in de provincie in totaal 26 objecten en veel kasten geteld. Ook zijn dit jaar voor het eerst drie NEM VTT routes gereden.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Vleermuiswerkgroep Groningen.](#)

Werkgroep Kleine Marterachtigen

Op basis van ons onderzoeksvoorstel hebben wij in 2018 de fondsen Rie de Boois en de Van der Hucht De Beukelaar weten te werven, terwijl Sander Bouwens persoonlijk ook een significante bijdrage gaf aan de Werkgroep. Met de financiële ondersteuning hebben wij materiaal kunnen aanschaffen voor ons onderzoek: Zoek de Bunzing. Het onderzoek gaat over de locaties waar de bunzing mogelijk voorkomt, waarbij een jaar lang verschillende lokmethoden worden getest. In 2018 is het project opgezet en hebben wij enthousiaste vrijwilligers gevonden die aan het onderzoek willen bijdragen. Het onderzoek zelf is in mei 2019 starten en loopt door in 2020.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Werkgroep Kleine Marterachtigen.](#)

Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN)

De Nacht van de Vleermuis werd dit jaar voor het eerst door Carlo Wijnen gecoördineerd. Er waren heel veel activiteiten verspreid door het hele land, maar helaas waren door een technische storing veel activiteiten niet geregistreerd.

De VLENDag trok weer veel bezoekers, zo'n 150 personen. Een groot succes was de Leo Bels Prijs, uitgereikt door Paula Bouwmeester-Bels. Winnaar van de Leo Bels Prijs was Erik Korsten. Hij won eeuwige roem door een vermelding op onze website en hij mocht de wisseltrofee mee naar huis nemen.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Vleermuiswerkgroep Nederland.](#)

Werkgroep Boomarter Nederland

Een vaste kern van WBN leden volgt boomarters op allerlei mogelijke manieren. Er wordt gebruik gemaakt van trapcams voor 'opstellingen' om boomarters individueel te herkennen. Er wordt gericht naar nestelplekken gezocht. Met hengelcams worden reproducties vastgelegd in holle bomen of nestkasten en er vindt al meer dan drie jaar een zenderproject (met gezenderde boomarters) plaats in de bossen bij De Bilt en Bilthoven. Jaarlijks worden bevindingen en verslagleggingen van het onderzoek gepubliceerd in de 'Marterpassen'. In 2019 bestond de WBN 25 jaar! De WBN bedankt Bram Achterberg, Henri Wijsman en Sim Broekhuizen voor hun betekenis en bewezen diensten voor de WBN. Het bestuur zal deze drie leden bij het komende voorjaarsoverleg in het zonnetje zetten.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Werkgroep Boomarter Nederland.](#)

Vleermuiswerkgroep Noord-Holland

In 2019 zijn er twee excursies gegeven. Eén was op Landgoed Marquette in Heemskerk waarbij we mooi rosse vleermuizen konden zien. De andere was een vaarexcursie in de Eilandspolder waar we ondanks het koude weer gelukkig wel meervleermuizen hebben gehoord en gezien, maar ook laatvliegers en ruige dwergvleermuizen. Uiteraard zijn alle bekende meervleermuiskolonies geteld in juni.

Dit jaar heeft de Vleermuiswerkgroep Noord-Holland, dankzij financiële ondersteuning van het Betrekken bij Groen Fonds van de Provincie Noord-Holland, eDNA onderzoek kunnen uitvoeren naar vleermuizen op kerzolders. De resultaten waren zeer verassend! Op alle vijf de zolders waren baardvleermuis, watervleermuis én gewone grootovleermuis aanwezig. Daarnaast zijn er op sommige zolders ook nog gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger uitwerpselen aangetroffen.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Vleermuiswerkgroep Noord-Holland.](#)

Werkgroep Zeezoogdieren

De werkgroep organiseerde wederom de Zeezoogdierdagen. Ditmaal van vrijdagavond 22 tot en met zondag 24 februari 2019 op verschillende locaties op Texel.

Het was een groot(s) evenement met veel verschillende activiteiten die door 500 mensen bezocht werden.

Er zijn veel nieuwe vrijwilligers bij de werkgroep gekomen, die ook meehelpen met de voorbereidingen voor de Zeezoogdierdagen 2020.

Na 35 jaar voorzitterschap van de werkgroep heeft Jan Willem Broekema deze functie neergelegd. Hij blijft op de achtergrond wel betrokken bij de werkgroep.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Werkgroep Zeezoogdieren.](#)

Zoogdierwerkgroep Zeeland

Van 27 tot en met 29 september is het jaarlijkse nazomerkamp georganiseerd in het Krammer-Volkerrak-gebied.

Dit kamp is succesvol verlopen met hoge aantallen noordse woelmuizen, hoewel de weersomstandigheden te wensen over liet. De resultaten volgen op het eDNA onderzoek naar de keutels van de noordse woelmuizen. Er is ook onderzoek gedaan naar activiteiten van de bever in Zeeuws-Vlaanderen. Verder worden er waarnemingen van steenmarter en boomarter uitgewisseld; ze komen eraan!

De jaarlijkse wintertelling van vleermuizen op de Kop van Schouwen, Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen is uitgevoerd. Ook de jaarlijkse kerkzoldermonitoring is (deels) gedaan.

> [Lees hier meer over de activiteiten van Zoogdierwerkgroep Zeeland.](#)

Zoogdierwerkgroep Utrecht (ZOUT)

In het weekend van 15, 16 en 17 november was het weer zo ver, ZOUT en de

Veldwerkgroep organiseerden samen het muizenweekend. De doelsort van dit jaar was de waterspitsmuis. De verspreiding van deze zeldzame soort is nog vrij onbekend. Met het uitzetten van 160 live-traps in het gebied tussen Wijk bij Duurstede en Amerongen probeerden we erachter te komen wat het leefgebied van deze kleine vierpoters is. Met een leuke en enthousiaste groep werden de vallen meerdere keren gecontroleerd. Veel muizensoorten lieten zich zien; de rosse woelmuis, bosmuis, dwergmuis, veldmuis, aardmuis, huisspitsmuis en bosspitsmuis. Helaas liet de waterspitsmuis zich dit weekend niet zien.

Verder hebben wij een excursie gegeven in het kader van Nacht van de Vleermuis en bijgedragen aan verschillende NEM meetprogramma's.

> [Lees hier meer over de activiteiten van ZOUT.](#)

Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland

De belangrijkste projecten in 2019 hadden betrekking op de wintertellingen van vleermuizen, het tellen van aanvliegroutes van vleermuizen, het analyseren van braakballen, en het geven van diverse excursies, presentaties en lezingen. Tijdens de wintertelling was een vale vleermuis voor het 8e jaar aanwezig in Meijndel. De meervleermuis doet het steeds beter als overwinteraar met uitbreidingen in nieuwe duingebieden.

In de zomermaanden werd vooral aandacht besteed aan de meervleermuis, onder meer door het tellen van aanvliegroutes bij Natura 2000-gebieden en het tellen van bekende kraamkolonies.

Van de otter is ook voortplanting vastgesteld in de Reeuwijkse Plassen en de boomarter is op tal van plaatsen aangetroffen (waaronder een aantal nieuwe vindplaatsen).

> [Lees hier meer over de activiteiten van Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland.](#)



Organisatie

Het aantal leden van de vereniging en het aantal abonnementen vanuit Natuurpunt zijn beide gestegen. De werkgroepen Friesland en Overijssel zijn, hopelijk tijdelijk, niet meer actief. De egelwerkgroep was juist superactief wat leidde tot veel aandacht voor deze soort.

Cees Kanters is gestopt als hoofdredacteur van Lutra. Voor zijn grote inzet voor de vereniging is hij benoemd tot erelid.

Met het aantreden van Nora Kösters is het bestuur nu bijna op volle sterkte.

Het bureau is versterkt met de komst van Ilja Zeilstra bij het vleermuisteam. Corine de Vos heeft afscheid genomen en is opgevolgd door Bram Verhoeven. Op 31 december 2019 werkten er 20 personen (13 FTE) betaald voor de vereniging.

Financiën

De omzet van de Zoogdiervereniging, inclusief het bureau was € 1.865.121,-. De vereniging heeft een klein negatief financieel resultaat geboekt. Het bureau heeft het jaar afgesloten met een positief resultaat. Het financieel overzicht 2019 is als apart document op zoogdiervereniging.nl/ANBI beschikbaar.

Fotoverantwoording:

P1 Egel © Beverly Brouwer
P4 Egelsnelweg © Anke van Westerlaak
P4 Jonge egel © Linda van den Akker
P4 Robotmaaiers © Pixabay
P5 voorbeeld 1 Otter en beverdag 2019 © Elze Polman
P5 voorbeeld 2 Hamsterbijeenkomst © Maurice La Haye
P5 voorbeeld 3 Vleermuistuintelling © Eelco van Norren
P6 voorbeeld 1 Wolven Veluwe © Lucia en Wolbert Hermus
P6 voorbeeld 2 Boommarter © Henk van Harskamp
P6 voorbeeld 3 Eikelmuisen © Maurice La Haye
P7 voorbeeld 1 Gewone dwergvleermuis in kast © Wesley Overman
P7 voorbeeld 2 Siberische Grondeekhoorn © Erik Korsten

P7 voorbeeld 3 Journalist bij molshoop © Elze Polman
P8 voorbeeld 1 Baggerboot © Vilmar Dijkstra
P8 voorbeeld 2 Meervleermuis © Rob Koelman
P8 voorbeeld 3 Vleermuiskasten © Erik Korsten
P9 Beveronderzoek © Maaïke Plomp
P10 Muizenonderzoek © Janske Blijleven
P11 Faunabeheer © Fokko Erhart

Vormgeving: > Akker Ontwerp
Redactie: Glenn Lelieveld
Fotoredactie: Wesley Overman